

(الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام)

جلد سوم

امام علی (ع) و اقتصاد اسلامی

مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع)

محمد دشتی (ره)

○ شناسنامه کتاب

نام کتاب : امام علی (ع) و اقتصاد اسلامی

مؤلف : محمد دشتی (ره)

ناشر : انتشارات مشهور

صفحه آرایبی : محمد مهدی دشتی

نوبت و تاریخ چاپ : اول - بهار ۸۶

چاپ : کوثر

تیراژ : ۲۰۰۰ جلد

قیمت : ۲۵۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۸-۱۰۰-۲

مرکز پخش : قم، خیابان حجّتیّه، کوچه ۲، پلاک ۵، تلفن : ۷۷۴۱۱۸۴

فکس : ۷۴۴۷۶۴، صندوق پستی : ۳۷۱۸۵/۳۶۷۶

(این کتاب فقط برای یک چاپ به انتشارات مشهور واگذار شد.)

نوشتار نورانی و مبارک و ارزشمندی که در پیش روی
دارید، تنها برخی از «الگوهای رفتاری» آن یگانه
بشریت،

باب علم نبی،

پدر بزرگوار امامان معصوم علیهم السلام،

تنها مدافع پیامبر صلی الله علیه و آله به هنگام بعثت و دوران طاقت
فرسای هجرت، و جنگ‌ها و یورش‌های پیاپی قریش،
و نابود کننده خط کفر و شرک و نفاق پنهان،
اول حافظ و جامع قرآن، و قرآن مجسم،

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام است. که همواره با قرآن بود،

و با قرآن زیست

و از قرآن گفت، و تا بهشت جاویدان، در کنار چشمه
کوثر و پیامبر صلی الله علیه و آله، وحدتشان جاودانه است.

مباحث ارزشمند آن در حال تکامل و گسترش است،

نورانی است،

نورِ نور است،

و عطرآگین از جذبه های عرفانی و شناخت و حضور

است،

که با نام های مبارک زیر، در آسمان پُر ستاره اندیشه ها

خواهد درخشید مانند:

۱- امام علی علیه السلام و اخلاق اسلامی

الف - اخلاق فردی

ب - اخلاق اجتماعی

ج - آئین همسرداری

۲- امام علی علیه السلام و مسائل سیاسی

۳- امام علی علیه السلام و اقتصاد

الف - کار و تولید

ب - انفاق و ایثارگری

ج - عمران و آبادی

د - کشاورزی و باغداری

۴- امام علی علیه السلام و امور نظامی

الف - اخلاق نظامی

ب - امور دفاعی و مبارزاتی

۵- امام علی علیه السلام و مباحث اطلاعاتی و امنیتی

۶- امام علی علیه السلام و علم و هنر

الف - مسائل آموزشی و هنری

ب - مسائل علمی و فرهنگی

۷- امام علی علیه السلام و مدیریت

۸- امام علی علیه السلام و امور قضائی

الف - امور قضائی

ب - مسائل جزائی و کیفری

۹- امام علی علیه السلام و مباحث اعتقادی

۱۰- امام علی علیه السلام و مسائل حقوقی

۱۱- امام علی علیه السلام و نظارت مردمی (امر به معروف و نهی از منکر)

۱۲- امام علی علیه السلام و مباحث معنوی و عبادی

۱۳- امام علی علیه السلام و مباحث تربیتی

۱۴- امام علی علیه السلام و مسائل بهداشت و درمان

۱۵- امام علی علیه السلام و تفریحات سالم

الف - تفریحات سالم

ب - تجمل و زیبایی

مطالب و مباحث همیشه نورانی مباحث یاد شده، از نظر کاربردی مهم و سرنوشت سازند، زیرا تنها جنبه نظری ندارند، بلکه از رفتار و سیره و روشهای الگویی امام علی علیه السلام نیز خیز می دهند،

تنها دارای جذبه «قال» نیست که دربردارنده جلوه های «خال» نیز می باشد.

دانه های انگشت شماری از صدفها و مرواریدهای

همیشه درخشنده دریای علوم نبوی است
از رهنمودها و راهنمائیهای جاودانه علوی است
از محضر حق و حقیقت است
و از زلال و جوشش همیشه جاری واقعیت هاست
که تنها نمونه‌هایی اندک از آن مجموعه فراوان و مبارک
را در این جزوات می‌یابید و با مطالعه مطالب نورانی آن،
از چشمه زلال ولایت می‌نوشید
که هر روز با شناسائی منابع جدید در حال گسترش و
ازدیاد و کمال و قوام یافتن است.^(۱)
و در آینده به عنوان یک کتاب مرجع و تحقیقاتی مطرح
خواهد بود تا:
چراغ روشنگر راه قصه پردازان
و سناریو نویسان فیلم، نامه‌ها و طراحان نمایشنامه‌ها
و حجّت و برهان جدال احسن گویندگان و نویسندگان متعهد
اسلامی باشد،
تا مجالس و محافل خود را با یاد و نام آن اوّل مظلوم اسلام
نورانی کنیم .

که رسول گرامی اسلام فرمود:

۱- تاکنون هزاران فیش تحقیقاتی از حدود ۷۰۰ عنوان در یک هزار جلد، کتاب
پیرامون حضرت امام علی علیه السلام فراهم آمده است .

نُورُوا مَجَالِسَكُمْ بِذِكْرِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ

(جلسات خود را با نام و یاد علی علیه السلام نورانی کنید)

با کشف و شناسائی «الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام» حقیقتِ «چگونه بودن؟!» برای ما روشن می‌شود.

و آنگاه چگونه زندگی کردن؟! نیز مشخص خواهد شد. پیروی از امام علی علیه السلام و الگو قرار دادن راه و رسم زندگی آن بزرگ معصوم الهی، بر این حقیقت تکیه دارد که با مطالعه همه کتب و منابع و مآخذ روایی و تاریخی و سیاسی موجود کشف کنیم که:

«امام علی علیه السلام چگونه بود؟»

آنگاه بدانیم که:

«چگونه باید باشیم»

زیرا خود فرمود:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي وَاللَّهِ مَا أَحْتُكُم عَلَى طَاعَةِ إِلَّا وَ
أَسْبِقُكُمْ إِلَيْهَا، وَلَا أَنهَاكُم عَنْ مَعْصِيَةِ إِلَّا وَ
أَتْنَاهُ قَبْلَكُمْ عَنْهَا (۱)

(ای مردم! همانا سوگند به خدا من شما را به

عمل پسندیده‌ای تشویق نمی‌کنم جز آنکه در
عمل کردن به آن از شما پیشی می‌گیرم، و شما
را از گناهی باز نمی‌دارم جز آنکه پیش از نهی
کردن، خود آن را ترک کرده‌ام)

پس توجه به الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام برای
مبارزان و دلاورانی که با نام او جنگیدند، و با نام او
خروشیدند، و هم اکنون در جای جای زندگی، در صلح و
سازندگی، در جنگ و ستیز با دشمن، در خودسازی و
جامعه سازی و در همه جا بدنبال الگوهای کامل رواند،
بسیار مهم و سرنوشت ساز است تا در تداوم راه امام علیه السلام
بجوشند، و در همسوئی با امیر بیان بکوشند، که بارها
پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«آنانکه از علی پیروی کنند اهل نجات و بهشتند»

و به علی علیه السلام اشاره کرد و فرمود:

«این علی و پیروان او در بهشت جای دارند» (۱)

و امیدواریم که کشف و شناسائی «الگوهای رفتاری امام

۱- بنایع المودة ص ۴۰. قالت فاطمة علیها السلام: نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام وَ
قال: هَذَا وَ شِيعَتُهُ فِي الْجَنَّةِ

الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام ۱۳
علی علیه السلام» آغاز مبارکی باشد تا این راه تداوم یابد، و به
کشف و شناسائی «الگوهای رفتاری» دیگر معصومین علیهم السلام
بیانجامد.

در اینجا توجه به چند تذکر اساسی لازم است.

اول- الگوهای رفتاری و عنصر زمان و مکان

رفتارهای امام علی علیه السلام برخی اختصاصی و بعضی
عمومی است، که باید در ارزیابی الگوهای رفتاری دقت
شود.

گاهی عملی یا رفتاری را امام علی علیه السلام در شرایط
زمانی و مکانی خاصی انجام داده است که متناسب با
همان دوران و شرایط خاص قابل ارزیابی است، و الزامی
ندارد که دیگران همواره آن را الگو قرار داده و به آن
عمل کنند، که در اخلاق فردی امام علی علیه السلام نمونه‌های
روشنی را جمع آوری کرده‌ایم، و دیگر امامان معصوم علیهم السلام
نیز توضیح داده‌اند که :

شکل و جنس لباس حضرت امیرالمؤمنین

علی علیه السلام تنها در روزگار خودش قابل پیاده شدن

بود، اما هم‌اکنون اگر آن لباس‌ها را بپوشیم،

مورد اعتراض مردم قرار خواهیم گرفت.

یعنی عنصر زمان و مکان، در کیفیت‌ها تأثیر بسزائی

دارد.

پس اگر الگوهای رفتاری، درست تبیین نگردد، ضمانت اجرائی ندارد و از نظر کاربردی قابل الگوگیری یا الگوپذیری نیست، مانند :

- غذاهای ساده‌ای که امام علی علیه السلام میل می‌فرمود، در صورتی که فرزندان و همسران او از غذاهای بهتری استفاده می‌کردند.

- لباس‌های پشمی و ساده‌ای که حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌پوشید، اما ضرورتی نداشت که دیگر امامان معصوم علیهم السلام بپوشند.

- در برخی از مواقع، امام علی علیه السلام با پای برهنه راه می‌رفت، که در زمان‌های دیگر قابل پیاده شدن نبود. حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام خود نیز تذکر داد که:

لَنْ تَقْدِرُونَ عَلَى ذَلِكَ وَلَكِنْ أَعْيُونِي بِوَرَعٍ
وَأَجْتِهَادٍ

(شما نمی‌توانید همانند من زندگی کنید، لکن در پرهیزکاری و تلاش برای خوبی‌ها مرا یاری دهید.) (۱)

وقتی عاصم بن زیاد، لباس پشمی پوشید و به کوه‌ها

الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام ۱۵

می رفت و دست از زندگی شُست و تنها عبادت می کرد، امام علی علیه السلام او را مورد نکوهش قرار داد، که چرا اینگونه زندگی می کنی؟

عاصم بن زیاد در جواب گفت :

قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، هَذَا أَنْتَ فِي خُسُونَةٍ
مَلْبَسِكَ وَجُسُوبَةٍ مَا كَلِّكَ!

(عاصم گفت، ای امیرمؤمنان، پس چرا تو با این لباس خشن، و آن غذای ناگوار بسر می بری؟)

حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود :

قَالَ: وَيْحَكَ، إِنِّي لَسْتُ كَأَنْتَ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
فَرَضَ عَلَى أُمَّةِ الْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ
بِضَعْفَةِ النَّاسِ، كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرُهُ! (۱)

وای بر تو، من همانند تو نیستم، خداوند بر پیشوایان حق واجب کرده که خود را با مردم ناتوان همسو کنند، تا فقر و نداری، تنگدست را به هیجان نیاورد، و به طغیان نکشاند.

دوم - اقسام الگوهای رفتاری

بعضی از رفتارهای امام علی علیه السلام زمان و مکان نمی‌شناسد، و همواره برای الگوپذیری ارزشمند است مانند:

- ۱ - ترویج فرهنگ نماز
- ۲ - اهمیت دادن به نماز اول وقت
- ۳ - ترویج فرهنگ اذان
- ۴ - توجه فراوان به بازسازی، عمران و آبادی و کشاورزی و کار و تولید
- ۵ - شهادت طلبی و توجه به جهاد و پیکار در راه خدا
- ۶ - حمایت از مظلوم و...

زیرا طبیعی است که کیفیت‌ها متناسب با زمان و مکان و شرائط خاص فرهنگ و آداب و رسوم اجتماعی در حال دگرگونی است.

گرچه اصول منطقی همان کیفیت‌ها، جاودانه اند، یعنی همواره ساده زیستی، خودکفائی، ساده پوشی ارزشمند است، اما در هر جامعه ای چهار چوب خاص خودش را دارد، پس کمیّت‌ها و اصول منطقی الگوهای رفتاری ثابت، و کیفیت‌ها، و چگونگی الگوهای رفتاری متغیر و در حال دگرگونی است.